

Det mäktiga stålet

Mitt första möte med vidskepelsen — det kunde också passa som rubrik över detta barndomsminne som tilldrog sig i slutet av 1920-talet. Jag var då i 5—6 årsåldern, och denna ljuvliga vårdag lekte jag förstrött med en boll ute på gården medan jag höll ett vakande öga mot vägen. Jag väntade på far som hade cyklat iväg med en kont på ryggen för att köpa en liten gris. Detta hände alltså innan griskilarna från annan ort hade börjat köra runt i våra trakter, istället föddes smågriskullar lite varstans i gårdarna. Nyss hade jag hjälpt Anna att göra i ordning i lagården för att ta emot den nya invånaren. Anna var sexti år äldre än jag och moster till min mamma, och vi båda jobbade fint ihop. Nu hade hon med en spjalgrind gjort en avbalkning i stora kalvkätten så att den nya lilla grisen skulle få eget rum, flera skovlar torvströ hade hon strött i botten och ovanpå det flera fång halm som jag omsorgsfullt bredde ut i alla hörn. Mycket halm skulle det vara så att den lilla griskultingen hade något att leka med och att borra ner sig i när han skulle sova, för han var ju van att ha sina syskon och sin mamma intill sig så nu blev det tomt och ovan för honom ett tag i början, förklarade Anna. Jag erbjöd mig att hålla honom sällskap medan han gjorde sig hemmastadd, och Anna tyckte jag var snäll och var säker på att grisen skulle bli glad. Undra på då att jag kände mig som en ganska betydelsefull person och tänkte att det här artar sig att bli en riktigt bra dag.

Naturligtvis var jag den som klev ner i kätten för att ta emot konten, öppna locket och släppa ut den lilla nassen. Snart var det bara Anna som stod och tittade på hur vi bekantade oss, men så gick hon också,

mumlande något om att hon skulle hämta en kniv. Hörde jag rätt? En kniv — vad skulle hon med den till? Jag kom nu ihåg att far hade slipat knivar när den gamla grisen skulle slaktas, den som var så stor och ful och grymtade så högt att jag var rädd för den. Att den blivit förvandlad till fläsk sörjde jag inte ett dugg över, men inte kunde väl Anna ha för avsikt att nu genast slakta den här lilla roliga lekkamraten? Det fick inte ske, och det sa jag till henne också när hon kom tillbaka med en kniv i handen. — Nej, inte var det meningen, skrattade Anna, hon skulle bara ståla den. Ståla? Ett alldeles nytt ord som jag inte alls visste vad det betydde, men det visar sig väl, tänkte jag, när hon sa att jag skulle få hjälpa henne. Anna klev också ner till oss i kätten nu och till min stora lättnad såg jag att hon dolde hela knivbladet inuti sin stora hand medan hon uppmanade mig att klia grisen så att den höll sig någorlunda stilla. Sedan förde hon kniven tre varv runt grisen, under magen och över ryggen. Nu är det bra, sa hon, och jag frågade förstås varför hon gjorde detta som hon kallade att ståla? Jo, för att grisen skulle trivas hos oss, bli frisk och duktig att äta, växa och bli stor, det var ju det som var meningen med en gris.

När jag blivit lite äldre och fick vara med när små kalvar föddes, så fick jag bevittna att dessa välkomnades med samma stålprocedur, och när en ko inköptes från någon annan gård upprepades det igen.

Min far vädjade till mitt förstånd när jag berättade om välkomstsedden i lagården, han tyckte jag borde begripa att det var rena rama vidskepelsen. Ännu ett krångligt ord som jag hört förut utan att fatta innebörden, men nu passade det att fråga: — Vidskepelse, vad är nu det?

— Jo, att på detta sätt ägna sig åt hokus-pokus-lekar även som vuxen det är att vara vidskeplig, blev svaret.

Bäst att höra sig för om mammas åsikt i denna knepiga fråga tänkte jag, och förde saken på tal när vi var ensamma. Det gjorde väl inget att de gamla envisades att önska lycka till med denna uråldriga sed, tyckte hon. Förr i tiden trodde man att stål skyddade mot olyckor därför att det var det starkaste av alla material, och då hittade man på ett sätt att använda stål när man ville önska välgång. Det är ju ändå bara välvilja bakom den här seden att ståla, och huvudsaken är väl att varken djur eller människor skadar sig på kniven, - eller hur?

Så talar en verklig diplomat.

Lillkvåttn i Rullgard 1945. Rull Anna (d.y.), Grömings Kari (d.ä.) med Sune i "sättjim".

Naturligtvis blev även nyfödda barn föremål för stålning, och min far har berättat om en liten kontrovers som gällde min ringa person när jag var endast två dagar gammal. Mina föräldrar drack eftermiddagskaffe i kammaren och kunde under tiden höra genom den öppna dörren hur mormor och Anna vid köksbordet lågmält diskuterade någonting som borde göras, och lämpligen borde göras nu.

- Seg a onum du, sa den ena.
- Nej djär ä du, svarade den andra.

Då tyckte far att han måste fråga om det var han som hade glömt att uträtta någonting.

Jo, det var ju detta att "lillkullo" inte blivit stälad ännu efter vad dom förstod, och enligt gammal sed så var det barnets far som skulle ombesörja denna ceremoni. Far förklarade då att eftersom barnafadern i det här fallet inte trodde på att en sådan handling gjorde någon nytta, så blev det nog inget av. Menande blickar korsade köksbordet, men så sa mormor att om han tordes ta på sitt ansvar att avstå så fick han stå för det själv, inte skulle dom envisas.

I våra dagar är det väl inte så många som öppet förklarar sig tro på sådant, men i många hem — särskilt i fritidsstugor — kan man alltjämt se en hästsko uppspikad ovanför dörren som ett vittnesbörd om att även nutidsmänniskan i sitt undermedvetna förlitar sig lite grann på den skyddande kraften i det mäktiga stålet.

Rull Elsa